

“Vertel het je kinderen, zodat ze jou beter leren kennen en er ook van kunnen groeien.”

Tot 13 december 2020 was in Dat Bolwerck aan de Zaadmarkt in Zutphen de tentoonstelling ‘Postmemory’ te zien. Tien leden waren op uitnodiging van NOLANO op 3 en 8 december aanwezig om de expositie te bezoeken en hun oorlogservaringen te delen.

door Theoline van Schie, lid van NOLANO

Postmemory is een initiatief van de Zweedse kunstenares, Elisabeth Moritz (64 jr.), wier Duitse ouders in 1945 naar Zweden emigreerden. Over de oorlogstrauma's werd thuis gezwegen, ..in de stilte was het ongemak voelbaar. De tentoonstelling bestaat uit levensgrootte foto's waarin gatenpatronen zijn geknipt. De gaten in de foto's symboliseren de verhalen die de foto's niet vertellen en waarover gezwegen werd.

Elisabeth wil nu mensen uitnodigen wél over hun verleden te praten, en hoopt met haar tentoonstelling ‘Postmemory’ een dialoog over oorlogservaringen op gang te brengen tussen mensen uit verschillende landen. Daarvoor nodigt

ze ieder uit met persoonlijke verhalen, foto's, overwegingen, aan de expositie deel te nemen. In ‘Dat Bolwerck’ is voor de gelegenheid een kamer ingericht waar op de wanden ervaringsverhalen van Zutphenaren worden verteld.

Op 3 december zitten we in die kamer samen met Jan van de Kleij (91 jr), Joke Benz (90 jr) en Nettie van Dooren (85 jr). Herinneringen komen langzaam tot leven, anekdotes krijgen nieuwe betekenis nu ze na zoveel jaar in het licht worden gezet.

Nettie verhaalt hoe ze als 10-jarige spelenderwijs alle voedselbonnen voor de hele maand verloor waarna haar moeder haar een bloedneus sloeg, (en daar zo van schrok dat haar boosheid over was). Ze herinnert zich ook hoe ze als kind mee mocht doen met het uitjouwen van de plaatselijke melkboer, een NSBer,. ‘Jantje pap, je hebt ons verraden.’ zongen de dorpelingen die in een stoet langs de box liepen waarin de man was opgesloten.

Jan herinnert zich hoe een granaatscherf door het raam in het -lege- bed van zijn ouders insloeg, vlak nadat zij uit veiligheidsoverwegingen dat bed in de woonkamer hadden geplaatst,.. en reflecteert dat de oorlog hem eigenlijk ook veel goeds bracht; boeiende ontmoetingen. Bijvoorbeeld toen aan het eind van de oorlog de dominee op de stoep stond om onderdak te vragen,.. voor hem, en zijn zus, en zijn neef, en diens kinderen. Zij bleven allemaal tot na de oorlog.

Joke ging als 15-jarig meisje in de hongerwinter februari '45 van huis voor een baan als dienstmeisje in een dorp 54 km verderop. Die baan bleek al aan een ander vergeven, en Joke trok verder, 4 maanden lang, Ze werkte hier en daar op het land of in het huishouden, legde 600 km. af, en kwam in mei '45 weer thuis op dezelfde te kleine schoenen waarop ze was weggegaan en

waar ze teenstukjes had uitgesneden. Ze heeft er verslag van gemaakt,.. ze heeft een presentatie gegeven in woonderij EOS., maar als Elisabeth vraagt of ze hierover wel eens met haar kinderen praat, is het antwoord ontkennend.

Ook Jan en Nettie blijken dat niet te doen; ze vinden het niet belangrijk genoeg,.. willen er hun kinderen niet mee belasten,.. en vullen het dagelijks leven met aandacht voor actuele zaken.

Elisabeth dringt aan: 'Nu de afstand tot de oorlog groter is geworden kunnen we beter reflecteren op onze ervaringen. En dat is belangrijk, want dezelfde problemen komen terug. ... Vertel het je kinderen, zodat ze jou beter leren kennen en er ook van kunnen groeien.'

Op welke wijze is Elisabeth zelf gegroeid door deze verhalen-expositie? "Mijn grootste les is dat ik nu beter begrijp dat mensen met de stroom megingen,.. dat ze zichzelf moesten beschermen, hun kinderen, hun baan. Het niet-reageren van mensen veroorzaakte meer kwaad dan Hitler." "Voor mijn ouders (nu 93 en 89 jaar) was de Holocaust zo groot dat ze er niet met hun kinderen over konden praten, mijn moeder had elke nacht nachtmerries, maar ik durfde geen vragen stellen. Deze tentoonstelling heeft hen en mij vrij gemaakt,.. we hebben nu openhartig contact."

Bij het afscheid van 'Postmemory' blijkt Joke een besluit te hebben genomen: 'Ik ga het nu aan mijn kinderen vertellen.'